

Mitä terveyteen, elinoloihin, viihtyvyyteen sisältyy?

Valittu näkökulma ja tapa jäsentää terveys, elinolot ja viihtyvyys vaikuttavat vaikutusten tunnistamiseen. Oman näkökulman tiedostaminen on tärkeää, koska vaikutusten tunnistaminen ratkaisee harkinnanvaraisen arvioinnin aloittamisen tai esimerkiksi sen kuinka tarkistuslistoja osataan soveltaa tapauskohtaisesti.

Kapeimmillaan ymmärrettynä terveys ja elinolot ovat mitattavissa olevia palvelutarpeina näkyviä vaikutuksia. Tämä on arvioinnin minimi. Kapean näkökulman kanssa työskenneltäessä ei kuitenkaan välttämättä tunnisteta epäsuoria, kumuloituvia tai laadullisia vaikutuksia. Asiaa voi kuitenkin jäsentää monen eri perusjaotuksen (kokonaisuus/osat, terveys/sairauskeskeisyys) mukaan.

Esimerkiksi Erik Allardtin (1996) jäsenyys elintasosta, elämänlaadusta, hyvinvoinnista ja onnellisuudesta on edelleen käyttökelpoinen (ks. seuraavat kuvat). Yksinkertaisimmillaan mitattaessa elintason hyvinvoinnin ulottuvuutta, voidaan vaikutuksia tarkastella aineellisina ja persoonattomiin resursseihin perustuvana tarpeentyydytyksenä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tulotaso, asumistaso tai mitattava terveys, jotka on konkretisoitu Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisussa (1986) (ks. seuraavat kuvat).

Siirryttäessä selkeästi mitattavista tekijöistä onnellisuuden tai elämänlaadun kuvaukseen, tarkasteluun tulevat subjektiiviset tunteet ja kokemukset ulkoisista elinehdoista (numeerisista tiedoista riippumatta: tunteeo ihminen olevansa onnellinen) tai ihmisten väliset ja ihmisen ja elinympäristön suhteisiin perustuva elämänlaatu (alueidentiteetti tai luontokokemukset).

Laajimmillaan onnellisuuteen ja elämänlaatuun sisältyvät subjektiiviset tunteet ja kokemukset suhteesta toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Selvitettävät tekijät voivat tällöin olla tyytyväisyys, elämän helpous, vaikuttamismahdollisuuksien kokeminen.

	HYVINVOINTI	ONNELLISUUS
ELINTASO	Aineellisiin ja persoonattomiin resursseihin perustuva tarpeentyydytys	Subjektiiviset tunteet ja kokemukset yksilön materiaalisista ja ulkoisista elinehdoista
ELÄMÄNLAATU	Ihmisen välisiin, ihmisen ja yhteiskunnan sekä ihmisen ja luonnon suhteisiin perustuva tarpeentyydytys	Subjektiiviset tunteet ja kokemukset suhteesta ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan

<p>ELINTASO/HYVINVOINTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • tulot • asumistaso • työllisyys • koulutus • terveys 	<p>ELINTASO/ONNELLISUUS</p> <p>Lohkon sisältöä voidaan mitata pyrkimällä analysoimaan esim. sitä, kuinka hyvin ihminen itse katsoo omien asioidensa olevan, minkälaisia ovat yksilön mielestä häntä ympäröivässä yhteiskunnassa vallitsevat olosuhteet (tulonjako, vallan jakautuminen jne.)</p>
<p>ELÄMÄNLAATU/HYVINVOINTI</p> <p>a) yhteisyyden kokeminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • paikallisyhteisyys • perheyhteisyys • ystävyyssuhteet <p>b) vuorovaikutus yksilön ja yhteiskunnan välillä</p> <p>c) ihmisen ja luonnon väliset suhteet</p>	<p>ELÄMÄNLAATU/ONNELLISUUS</p> <p>Lohkoa voidaan tutkia selvittämällä esim. kuinka tyytyväiseksi ihminen itsensä tuntee, tuntuuko elämä helpolta vai vaikealta jne.</p>

(Vesi- ja ympäristöhallinto 1986)

Jako sairauden puuttumiseen ja laajaan hyvinvointiin jäsentää terveysvaikutusten tunnistamista (Perttilä & Lehto 1997). Mitattavissa olevien terveystekijöiden ja taudin puuttuminen havainnointi luo pohjan terveysvaikutuksille.

Kun siirrytään kokemukseen perustuvan terveyden elementtien tunnistamiseen, tarkastelun kohteeksi nousee sairauden tunne ja terveysriskien oletettavuus. Laajan hyvinvoinnin mitattavissa oleva osa on indikaattorityöllä osoitettavissa oleva hyvinvoinnin uhkatekijät ja niiden tunnistaminen. Laajimmillaan terveyteen sisältyy fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokeminen, viihtyminen ja häiriöttömyys.

	MITATTAVISSA OLEVA TERVEYS	KOKEMUKSEEN PERUSTUVA TERVEYS
TAUDIN PUUTTUMINEN	Ei diagnosoitua tautia Ei tietoisia terveysriskejä	Ei sairauden tunnetta Ei oletettavia terveysriskejä
LAAJA HYVINVOINTI	Ei indikaattoreilla osoitettavissa olevaa hyvinvoinnin uhkaa	Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokemus, viihtyisyys ja häiriöttömyys

(Perttilä & Lehto 1997)

Lähteet

Perttilä K, J Lehto (1997). Terveys perusteluna kunnallisessa päätöksenteossa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 34: 121-133.

Vesi- ja ympäristöhallinto (1986). Vesistöhankeiden vaikutusten arviointi. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja 4, Helsinki.

Allardt, E (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY, Helsinki.